

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 27 December 1896. N°. 992.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor alken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van lefdegeven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

„Onze hulpe sta in den naam des Heeren.”

[OUDEJAARSAVOND].

Onze hulpe is in den name des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft. Psalm 124: 8.

Met het Kerstfeest stonden we in het middenpunt der particuliere genade, op den avond van het Oudejaar is het in zijn gemeene gratie, dat we onzen God tegemoet gaan.

Het Oudejaar brengt ons aan een rustpunt van ons natuurlijk, burgerlijk, huislijk leven. Het is het boekjaar der burgermaatschappij, dat op dien laatsten dag des jaars wordt afgesloten. Het is ons leven als mens met onze medemenschen, dat dien avond van jaar in jaar overglijdt. Het Oudejaar doet op de indeeling van den Tijd, het Kerstfeest deed de poorte der Eeuwigheid voor ons open. En daarom daalden op Kerstfeest de zangers en speeldieners uit Gods hemel neder, maar is de Oudejaarsavond zoo menscheijk-aardsch. Geen engeltoon die van boven klinkt, maar een uiting van menscheijk ernst, een klagen van menscheijk bezorgdheid, menscheijk dank die voor God opklimt, in alles het kloppen van ons menscheijk hart.

Dit geeft aan den Oudejaarsavond een veel breedere grondslag; want al viert nog bijna ieder in ons land ook het Kerstfeest mede, toch leeft in dat Kerstfeest niet in, wie geen deel aan Jezus heeft. Maar op den Oudejaarsavond is dat anders. Daar voelt ieder die menscheijk is, de aantrekkelijkheid, haast zelden we, het angstig genot van Men vindt het heerlijk, saam dat oogenblik door te gaan, waarin met één klokslag heel een jaar van ons leven wegglijdt; men geniet in den ernst der gemeenschappelijke herinneringen, ook al spreken die herinneringen van veel droeve smart; men leeft sterker dan anders door de vragende onrust, die het gemoed overmeestert; alleen is men dien avond liefst niet; het is of de banden van bloed en vriendschap meer dan gewoonlijk trekken; en als men straks, na middernacht, het huik opentoot, en bij het schemerlicht van eigen voorvoel het nieuwe, o, zoo wonder aantrekkelijke, maar toch nog zoo vreemde jaar ingluurt, verstaat ieder de vraag, die niemand uitsprekt: Wat zal het ook nu weer zijn?

Dat medeleven van allen in den Oudejaarsavond geeft ongetwijfeld aan zijn viering iets uitwendigs, maar toch iets dat ons menscheijk gevoel toespreekt. Het haalt van verre niet, wat diepte en innigheid betreft, bij hetgeen uw ziel doorleeft als ge met 's Heeren volk bij het kruis, met al Gods kinderen in uw geheiligde verbeelding bij de kribbe van Bethlehem nederkijkt. Maar één ding heeft de Oudejaarsavond voor. Hij sluit niemand uit, maar allen in. De voor ons menscheijk gevoel altijd zoo pijnlijke scheiding tusschen wie

Jezus kent en den Heiland verwerpt, is van uw Kerstfeest onafscheidelijk, maar geeft op Oudejaarsavond den doorslag niet. Familieden, vrienden, kennissen, die nog vervreemd zijn van het geloof, staan u in den weg als ge het Hosanna voor uw Jezus aanheft, maar op den Oudejaarsavond trilt door hun hart en door het uwe een gelijksoortig gevoel. De ernst van dien avond verstaat ook zij. Bij die wisseling van jaar in jaar geldt het hun leven zoowel als het uwe. Want al zijn ze nog geen pelgrims met u naar het Jeruzalem daarboven, ook zij staan toch met u een vol jaar nader aan dat graf, dat eens ook hen verslinden zal. En nu ware het zeker schuldige ontroeven, zoo ge daarom uw geloof dien avond weg woudt bergen; maar niets belet u dan toch, om op dien avond van het Oudejaar ook eens als menscheijk in het menscheijk u te vervreemen, en weer eens dien band met alle menscheijk leven te voelen trekken, die, helaas, op het heilig erf zoo gedurig moet losgemaakt, dwingende tot breuke en scheiding, ook waar ons hart dorst naar saamleven en gemeenschap.

„Onze hulpe” is de toon die op dien avond in uw hart weerklinkt. Niet maar mijn hulpe, noch ook enkel de hulpe voor de broederen. Neen, onze hulpe, is dan de betuiging des vertrouwens, die uit aller hart opklimt. De hulpe voor uw persoon, voor uw huis, voor uw geslacht, voor uw volk en vaderland. Voor alle menscheijk en alle menscheijk leven wordt de hulpe onzes Gods ingeroepen, als van dien hoogen en almachtigen God, die immers „den hemel en de aarde geschapen heeft”, en van Wien deswege alle menscheijk en alle zaak des menscheijks afhangt, en in wiens hand, wij Hij onzer aller God en Schepper is, met ons leven, alle menscheijk leven afhangt.

Want hulpe, dat is het wat we op dien Oudejaarsavond weer zoo diep beseffen voor alle bestaan, allen arbeid en alle leven des menscheijks van noode te hebben.

Hulpe omdat zonder hulpe van Boven alles onder ons berijkt.

Immers dit juist is de prediking van het Oudejaar, dat we anders gemeenlijk onze dagen in zelfmisleiding doorleven; gedachteeloos van dag in dag, van week in week, van maand in maand overgaan, en achten op eigen raad te kunnen drijven, en met eigen daad te kunnen volstaan; maar dat bij het overgaan van jaar in jaar die zelfmisleiding dan toch een oogenblik breekt, en we onze hulpbehoefte weer inziende, en onze machteloosheid weer erkennende, saam weer belijden durven en belijden moeten, dat ons leven van onzen God afhangt, dat Hij over ons te zeggen heeft, dat ons lot in zijn hand is, dat Hij ons onzen levensdraad toemeet, en dat bij de onzekerheid en den angst die ons van alle zijden overvalt, er geen stilheid voor onze ziel en geen ruste voor ons hart is te vinden, als we geen steun des vertrouwens hebben in die hulpe onzes Gods.

Dat heimwee naar hulpe van onzen God moge bij enkelen alleen door het weer afsnijden van een jaar levens zijn gewekt, het wordt bij verreweg de meesten nog door geheel andere gewaarwordingen aangedrongen. Maar wat is dat? Is het gedurig opstijgt uit het teleurgestelde hart, en gis wat veel dieper klaagtoon nog door de ziel ruischen, die haar leed verbergen moet. Weer een ander is geknakt in zijn frissche levenskracht, en wordt door pijn of krankheid naar God uitgedreven. Tegenspoed in zaken heeft een derde klein gemaakt. Verdriet en tegenwerking brak den hoogen toon van vroeger gelukken. Of smartelijker nog was het de Dood zelf, die in uwen kring binnendrong, en nu op Oudejaarsavond de pas gesloten wonde van uw hart weer opent. O, Het leven, met zijn bittere ervaringen en pijnlijke teleurstellingen, is zoo rusteloos doende, om ons ons dwaas besef van zelfgenoegzaamheid te rooven, om ons onze kleinheid en onmachtigheid diep te doen gevoelen. En als God dan op den Oudejaarsavond op dat reeds zoo geslagen en neergedrukte hart ook nog al het gewicht van het opkorten van ons menscheijk aanzijn doet rusten, dan is het opzien naar Boven en het uitzien naar de hulpe Gods zoo vanzelf in aller hart opkomend, dat ge het heimwee van uw menscheijk hart niet beter kunt vertolken dan in de bede van den Psalmist, straks het gebed dat Christus' kerk van Davids harpe overnam: „Onze hulpe sta in den naam des Heeren, die den hemel en de aarde gemaakt heeft.”

Ja, die hemel en aarde gemaakt heeft, want met niets minder kunt ge, om heel uw leven te dekken en voor allen nood hulpe te erlangen, toe, Hemel en aarde gemaakt, en dus óók die God die uw levenskracht draagt; die de God niet enkel van uw ziel, maar ook van uw lichaam is; die alle nering en bedrijf schijnt en er u in stelde, en het gewas des aardrijks beheerscht, en den loop der wereldmarkt regelt; die u de banden des bloeds aanlegde en u uw vrouw toebacht, en u uw kinderen schonk, en u vrienden gaf en nam; in wiens hand én kunst en wetenschap is, en ook het gerucht dat op den weg van u uitgaat; die medicijn en ontledende beheerscht en uw krachten opricht of ze ten grave doet dalen. Hemel en aarde geschapen, en daarom niets Hem ongaande, en tot in het kleinste en geringste toe heel uw leven en alle verhouding, en alle betrekking van en alle voorval in uw leven in zijn macht en onder zijn bestel. Wat achter u ligt uit Hem u toekomende, uw heden in zijn hand, en geen toekomst voor u dan uit Hem en door Hem u toekomende. Zelfs de graven van uw afgestorvenen in zijn aarde weggeborgen, o, moge het zijn hun ziel in zijn hemel opgenomen. Met wat minder kunt ge dan toe, dan met de almachtige hulpe van dien trouwen Vader, die én den hemel én die aarde geschapen heeft?

En op die hulpe vertrouwt ge, omdat ge die hulpe hebt bekend. Die hulpe is niet

een nieuw iets, dat enkel profeteert voor het jaar dat komt, maar een reeds lang gekend en lang genoten goed, waartoe ge nogmaals uw toevlucht neemt. Of wie zal op den rand van het Oudejaar enkel in de toekomst starren, en niet ook de gedachten in zich voelen vernieuwde door de herinnering aan de hulpe die God ons in het verleden schonk? Het is zoo, er zijn klagers die nooit danken, er zijn ontevreden van hart, die bijna nimmer met den lach der dankbaarheid om de lippen naar hun God opzien. Gemelijke, sombere naturen, die hun bezit niet kennen, hun geluk niet weten te schatten, nooit in wat ze hebben roemen, maar pessimistisch aangelegd nooit anders starren en turen dan op wat hun ontbreekt. Nu, de God van alle barmhertigheid, wiens liefde door die somber gestemde naturen zoo schuldijk miskend wordt, moge hun ook die schuld van den ondank vergeven. Maar gelukkig zoo zwartgallig gestemd zijn de meesten onzer niet; en als we op den avond van het Oudejaar in de spanning van ons hart saam schillen, trilt er wel terdege in de ziel der meesten een toon van lof en dank voor Hem, van Wien hun hulpe gekomen is. Reeds dat ze nog leven en er nog zijn doet een gevoel van stille genieting over het hart komen. Hoeveel gingen niet van ons, en waarom werden wij gespaard? En ook buiten dat leven en dat aanzijn, hoe vele goeden zijn uit de Fontein aller goeden ook in het jongst verlopen jaar ons niet weer toegevloeid? Ook al was het niet alles voorspoed, ook al heeft ons hart angst en zorg gekend, ja ook al schreide onze ziel soms in het verborgene, en al trof ons slag na slag, toch is ook door die donkere wolken zoo dikwijls de lichtstraal van Gods liefde doorgebroken, heeft door de nevelen heen de ster der hoop ons zoo dikwijls lieflijk toegelookt. Een jaar is zoo lang, en wat heeft onze Vader die in de hemelen is, al die dagen, al die nachten, ons niet van veel leed dat anderen trof bewaard, gevaren die anderen overvielen van ons afgewend, ons, al wandelden we door een woestijn of dorre wildernis, niet vaak verkwikt door een lieflijke ontmoeting, door ons een bron te doen ontspringen in de dorre plaatse, en ons bloemen te strooien op ons eenzaam pad. Want ook al denken we hierbij nu nog niet aan geestelijke vertroosting, en al trekken we al onze omerksaamheid nog saam op de weldaden zijner gemeene gratie, toch ook in die gemeene gratie is onze God zoo groot en zoo aanbiddelijk, en wie rijk in zijn God wil zijn, die merkt ook deze rijke weldaden gewisselijk op, geniet innig in de herinnering er van, en hernieuwt op den avond van het Oudejaar den dank, dien hij zoo telkens reeds op de knieën alleen, of in het gebed met de zijnen, voor zijn God heeft uitgesproken.

Ja, er was hulpe ook in dat lange verleden dat achter ons ligt, ook in dat jaar, dat nu weer voor altoos weggaat. Hulpe, niet altoos naar de bede van ons veelbegeerend hart, maar toch hulpe naar het goed

voor ons was, hulpe naar Gods liefde die over ons besteld had. O, Als die hulpe onzes Gods dat jaar ons eens niet verzelde had, wie onzer zou hebben kunnen bestaan, en hoe zou ons hart niet in weedom gebroken en besteeken zijn.

En is zoo door dankbare herinnering de volle rijke betekenis van de hulpe onzes Gods weer klaar en helder, in haar volle afmetingen, voor u komen staan, dan is het ook die hulpe onzes Gods en die hulpe alleen, waarop ge, nu ook voor het jaar dat straks ingaat, uw hoop en voor uzelf en voor uw lieven, voor uw kerk en voor uw vaderland stelt. Of waar zou zich anders uw vragende, uw zoekende blik heenwenden? Woudt ge zien op uw eigen arm, op uw eigen kracht en verdienste, op uw goed en uw schat? Maar immers juist op den Oudejaarsavond voelt ge nog dieper dan anders uw eigen kleinheid en machteloosheid, en predikt het opkorten zelfs van de eeuw, die ten einde spoedt, u zoo aangrijpend welsprekend de broosheid en vergankelijkheid van alle menscheijk bestaan. Of zoudt ge dan op menscheijk steunen, en al uw klacht is juist, dat ge telkens teleurgesteld uitkwaamt, dat er op vrienden niet te rekenen was, en dat eigen smartelijke ondervinding u gedurig het woord bevestigde: Vest op prinses geen vertrouwen, want ge nimmer heil bij vindt. O, Het is zoo, soms komt de verleiding over de ziel, om te grijpen naar die geheimzinnige ongekende macht, die als de Fortuin gelooft, of als het Noodlot gevreesd wordt, en die in spel en lot en speculatie wordt nagevolgd; maar zoo ooit dan voelt ge toch op den avond van het Oudejaar van die afgodische gelukzoekende de zondige dwaasheid. En uw slotsom wilt, uw slotsom kan geen andere zijn, dan dat er noch in u zelve, noch bij eenig goed, noch bij menschen, noch bij de Fortuin hulpe is te zoeken, en dat al onze hulpe eeniglijk kan en moet staan in den naam des Heeren, die den hemel en de aarde gemaakt heeft.

Wat u dat stille, vaste geloofsvetrouwen, rooven kon, ware alleen uw geweten. Het verwijt dat in u binnenste woelt; de zelfaanklacht van uw hart; die beschuldigende stem die ons nareept, en waar we anders wel over heen werken, maar die op Oudejaarsavond te krachtig van toon wordt, om zich te laten smoren.

Uw geweten spreekt u niet vrij, maar laat een oordeel over uw leven gaan, ook over uw leven in het nu verlopen jaar. En al is het zoo, dat de een daarbij ijner keurt dan de ander, en meer dan één nog zelfs geen slauw vermoeden van zonde en schuld heeft, waar de ander reeds de verslagenheid over zijn hart voelt komen, iets verwijt dat geweten toch aan een iegelijk. Zelfvoldaan en zich zelve vrijspreekend is op den Oudejaarsavond niemand. Het leven gaat zoo snel voorbij, en wat heb ik uitgeleefd? Waar is de rekenschap van al mijn dagen en uren? Heb ik gewerkt met elk talent dat God mij gaf? Wat ben ik gevor-

De Martelaren.

CCXXXI.

HUGH LATIMER.

„De Schrijver der Heilige Schrift is de Almachtige, de Eeuwige... God zelf... En deze Schrift draagt de merktekens der almacht en der eeuwigheid van haren Schrijver. Er is geen koning of keizer, die niet gehouden is daaraan te gehoorzamen. Wachten wij ons voor de zijden der menscheijk overlevering, die vol zijn van steenen, struiken en ontworpen boomen. Laat ons den rechten weg des Woords volgen.” Zoo klonk het in 1536 van een der kansels van Cambridge. De man, die zoo sprak, was Hugh Latimer. Eenige jaren te voren zou men zulke woorden van dezen man niet verwacht hebben. Toen toch was hij nog een bitter vijand van de Reformatie, een stijfzinnig popst, zoals hij in 1534 zelf gezegd heeft. Hij was zoo opgevoerd in de woning van zijn vader, den eersamen pachter van Thurstanton (Leicestershire), die den vroeg ontwikkelde knap op zijn 24e jaar naar Cambridge zond, ten einde er de Godgeleerdheid te bestuderen. Tot Hugh's lievelingsleermeester behoorde Thomas Aquinas, de beroemde voorvechter der Roomsche-Katholieke kerk in de middeleeuwen. Toch muntte hij minder uit door geleerdheid dan door zijn streng zedelijk leven. Bovendien hechtte hij aan de kleinste voorschriften in den Roomschen eeredienst.

Zijn grootste lust was om te spotten met hen, die samenkwamen, om den bijbel te lezen en te onderzoeken. Vooral op zijn leermeester, den hoogleraar Stafford, die de Heilige Schrift voor zijn leerlingen verklaarde, was hij zeer gebeten. Hij beleedigde hem en trachtte de jongelieden van Cambridge over te halen den professor en zijn ketterisch onderwijs vaarwel te zeggen; hij liet zich vinden in de zaal, waar de hoogleraar zijne lessen hield, en gaf dan teekenen van ongeduld, terwijl deze aan het spreken was. Hij predikte zelfs tegen Stafford, en de Roomsche-Katholieke geestelijken juichten hem toe. Nog meer, toen

Latimer den graad kreeg van licentiaat der theologie, moest hij, ten aanhoore der Universiteit, eene Latijnsche redevoering houden, waarvoor hij tot onderwerp koos: *Philippus Melanchton in zijne leerstellingen*. Ontzaglijk was de indruk dezer rede tegen de Reformatie op allen die haar hoorden. Nu was er dan eens een kampvechter voor de Roomsche kerk opgestaan, die haar redden zou. Maar hoe anders liep het uit!

Onder Latimer's toehoorders had zich zekere Bilney bevonden. Deze, een waar liefhebber der waarheid en een voorstander der Reformatie, had den redenaar reeds lang gadegelegen. Zijn ijver boezemde hem belangstelling in. Latimer was een man van groote gaven, die deze slechts dienstbaar stelde aan de zaak der waarheid! Bilney wilde beproeven, of hij hem niet met Gods Woord kon bekend maken. Hij begaf zich hiertoe naar het college, waar Latimer woonde. Binnenkomende vroeg hij: „Om Gods wil, hoor mijne biecht aan.” Latimer kende Bilney als een der vroomste ijverars voor de waarheid Gods en verheugde zich, zulk een vraag van die lippen te hooren, niet twijfelende, of hij had hem bekeerd door zijne laatste gehoude rede over Melanchton. Hij verklaarde zich bereid de biecht aan te hooren. En nu vertelde Bilney zich op de knieën en verhaalde op de eenvoudigste wijze de angsten, die hij eenmaal in zijn ziel had geleden en de pogingen, die hij in het werk had gesteld, om daarvan verlost te worden; dat alles vruchteloos was gebleven, zoolang hij bij het besluit gebleven was, om de voorschriften der kerk te volgen; maar dat hij den vrede des gemoeds had gemaakt, sinds hij geloofd had, dat Jezus Christus is het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Hij sprak ook van den geest der aanneming tot kinderen Gods. Latimer luisterde. Nu en dan had hij wel gewenscht de nieuwe denkbegelen, welke Bilney hem voordroeg, te kunnen wegdrijven, maar de biechteling ging voort. En de Heilige Geest getuigde in het hart des biechtvaders. Hij kreeg een nieuw hart. Hij werd veranderd. Van dit oogenblik af zocht Latimer het gezelschap van Stafford, wien hij om vergiffenis vroeg. Met Bilney sprak hij dagelijks. Dan deden zij groote wandelingen en rustten uit aan een plaats, die lang onder den naam van „de ketterhevel” bekend geweest is. Bilney nam hem ook mede naar armen, kranken en gevangenen, om hun des Heeren Woord te brengen.

Met denzelfden ijver, waarmee hij vroeger het Pausdom had gediend, diende hij nu den Heere. Groot opzien baarden zijn kaarten-predikaten, die hij op kerstmis 1536 hield, ten einde de gewoonte der dagen te bestrijden, om het kerstfeest met kaartspel door te brengen. In deze preeken wees hij bijzonder op de diepe verdorvenheid van den menscheijk en de noodzakelijkheid der verlossing door Jezus Christus. Dr. Buckingham trad tegen Latimer in het strijdperk, maar werd door hem beantwoord op eene wijze, die hem voor goed deed zwijgen. Een anderen weg zochten de vijanden nu, om van Latimer af te komen. De bisschop van Ely, Dr. West, werd door hen overreed, om den moedigen prediker het prediken te verbieden. Doch tegelijk bood de prior Bornes, wiens klooster niet onder den bisschop stond, hem zijne kerk aan. Duitenden maakten zich op om Latimer te hooren, en onder dezen behoorde zelfs de bisschop van Ely. Toen klaagden de vijanden den prediker bij Wolsey aan; deze daagde hem voor zich te York, maar gaf hem, na hem gehoord te hebben, niet alleen de vrijheid, maar ook de vergunning, om overal in Engeland te prediken. Daarna werd hij pastoor in de kerk van Westington (Wiltshire) en predikte hij in 1538 voor koning Hendrik VIII, bij wien hij daardoor in gunst kwam. Dit voorrecht gebruikte hij om den vorst te vragen, den bijbel toch niet langer aan het volk te verbieden. Intusschen hadden zijne vijanden gehoord van zijn prediking in zijne gemeente, die geheel naar den Woord Gods was en tegen Rome inging. Hij werd naar Londen opgeroepen en zou daar zeker zijn vonnis gekregen hebben, indien de koning niet tusschenbeide gekomen was. Op voorspraak van Crammer werd Latimer kapelaan van Anna Boleyn, de gemalin des konings, en in 1535 bisschop van Worcester. Dit ambt behield hij echter slechts 4 jaren. Hij leverde in dien tijd voor de Reformatie, maar trad af, omdat hij weigerde de zes artikelen te onderteekenen, waarbij de leer der transsubstantiatie, de Roomsche communie onder één gedaante, het celibaat der priesters, de bindende macht der kloostergeloften, de vrijheid van geheime missen te bedienen en de biecht gehandhaafd werden.

Latimer trok zich terug in de eenzaamheid toen een ongeluk, dat hem trof, hem dwong hulp bij eenen Londenschen geneesheer te zoeken. De spionnen van Gardiner, die hem overal zochten, ontmoetten hem en wier-

pen hem op last huns meesters in den Tower, waarin hij opgesloten bleef tot de troonsbeklimming van Eduard VI. Toen werd hij losgelaten. Hem werd het bism van Worcester ook weer aangeboden. Hij sloeg dit af en bleef in de nabijheid van Crammer, wiens raadman en medehulp hij was. De armen hadden in hem een vader en de verdrukten een beschermster. Tegen onrecht kwam hij op met eene vrijmoedigheid, die eerbied afwong. Het woord der waarheid vloede elken Zondag van zijne lippen, als hij op den kansel stond, terwijl hij het Pausdom ontdekte in al zijn dwalingen.

Dit duurde zoolang Eduard regeerde. Doch Maria beklom den Engelschen troon en de vervolging tegen de geloovigen werd steeds heviger en ging steeds krachtiger voort. Latimer werd een hater slachtoffer. Hij was juist op reis naar Coventry om er het Evangelie te prediken, toen hij voor den geheimraad werd gedagd. Hij had nog kunnen ontvluchten, zoo hij slechts gewild had. De Tower opende den 13en Sept. 1553 opnieuw zijne poorten, waar hij er Ridley, Bradford en Crammer vond. In April 1554 werd hij met den eerste en den laatste naar Oxford gebracht. De drie Roomsche artikelen, waarvoor wij in Ridley's geschiedenis hebben gesproken, werden ook hem voorgehouden, maar hij weigerde ze te onderteekenen. Toen begon zijn verhoor. Daar stond de grijsaard in het kleed eens gevangenen, een witte muts op het hoofd, een staf in de hand, zijn N. Testament onder den arm. Opgeroepen om zijne gevoelens te verdedigen, gaf hij ten antwoord: „Ik wil niet disputeren, ik wil belijden, en doe dan met mij wat zij wilt. Gods Woord was mijn eenig richtsnoer hierbij, zijde hij. Anderhalfjaar duurde zijn gevangenschap. In dien tijd werd hij vaak geraden zijne belijdenis te herroepen, maar steeds weigerde hij. Den 10en Oct. 1555 werd hij ter dood veroordeeld en den 16en stond hij met Ridley aan den brandstapel. De stijd duurde voor hem niet lang, toen de vlammen opgingen. De martelaar bleef volstandig tot den einde door de kracht Gods.

DE GAAY FORTMAN.